

# **BONES PRÀCTIQUES SOCIALS**

Comunitat d'innovació i coneixement

**Grups de suport psicosocial a dones i  
fills/es que viuen violència masclista**

**FITXA DIVULGATIVA. ANY EDICIÓ 2018**

***Espais de confiança per a les dones***

**Promogut per: Centres de Serveis Socials del Districte Horta-  
Guinardó**

## PRESENTACIÓ

---

Els grups de suport psicosocial a dones i fills o filles que pateixen violència masclista tenen com a punt de partida l'any 1998 al districte d'Horta-Guinardó. Partint de les demandes d'intervenció en violència masclista per part de professionals de Serveis Socials públics i d'entitats representants de dones, les línies polítiques, amb l'objectiu d'amplificar, sensibilitzar, prevenir i intervenir en matèria de violència de gènere, inicien la seva tasca formant a professionals dels serveis socials bàsics públics. Amb aquesta formació i a partir d'una iniciativa professional, es facilita la creació i la consolidació posterior de grups d'atenció a dones i les seves filles i fills i es reforcen les derivacions en la xarxa de serveis de salut, educació, salut mental i seguretat, entre altres.

Al mateix temps que s'impulsa el projecte comunitari, aprofitant la demanda de les dones afectades mateixes, es creen i publiquen materials per a la sensibilització i la detecció: el "Quadern per a professionals" (Júlia Masip, Chus Martínez, 2002) i un conte dirigit a dones i a la població general titulat "El malson de la Ventafocs" (Júlia Masip, Chus Martínez, 2002). El projecte ha crescut mentre itinerava per espais col·lectius del territori en "El viatge de la Ventafocs" i finalment, en projectar-se més enllà de la comunitat.

La valoració dels resultats és alta, tant en la població afectada com la general, en la xarxa de dones i professionals, i per la col·laboració en recerques sobre la recuperació i l'apoderament amb la universitat han sorgit actuacions paral·leles en nivells diversos del context, i s'han proporcionat millors recursos per a la intervenció i se n'ha augmentat el valor social. Per tot això, s'aposta per ampliar la formació a professionals de tots els serveis socials bàsics de la ciutat, amb la consciència que és necessari continuar amb el desenvolupament d'aquests projectes que faciliten la lluita per atendre les supervivents i erradicar la violència masclista.

El projecte s'ha consolidat com un dispositiu d'atenció grupal estable i ha anat creixent durant 20 anys, amb la participació de moltes professionals dels cinc centres de Serveis Socials del districte.

**Aquesta pràctica està vinculada amb:** dones, maltractament, infants.

## CONTEXT

---

A Serveis Socials, les necessitats sorgeixen des dels inicis amb una alta demanda i detecció de situacions de violència masclista vers les dones. Tot i l'avenç sociopolític de sensibilització social i creació de recursos, en l'actualitat la violència masclista vers les dones és un problema de primera magnitud, amb tot el patiment que comporta tant per a elles com per a llurs fills i filles. Persisteixen els mateixos indicadors i tipus de maltractaments: físic, psicològic -amb una alta incidència-, econòmic, sexual, d'aïllament social i potser fins i tot jurídic. Malgrat els avenços en les noves lleis, no s'acaben de millorar ni les ordres d'allunyament ni les sentències a favor de les dones, que han de passar per un calvari que, de vegades, revictimitza i no ajuda gens a superar la situació.

Les deteccions són més àgils. Les campanyes de sensibilització, més les notícies i els documentals divulgatius sobre aquesta qüestió, possibiliten que les dones s'obrin més a les professionals; accepten i, fins i tot, demanen la proposta grupal i participen en els grups amb motivació i molta implicació. L'avaluació indica que moltes de les dones s'apoderen a través de la intervenció i valoren altament els continguts grupals, els exercicis, l'aprofundiment en la problemàtica i la visió de gènere, l'enfortiment de la seva autoestima i la prevenció vers futures relacions. També s'integra la part corporal amb exercicis de dansateràpia, i aprecien molt el grup paral·lel per a llurs fills i filles, sobretot en la tasca de detecció i prevenció. Les dones són molt conscients dels efectes de la violència viscuda en els seus fills i filles i demanen atenció per a ells i elles i també per poder ajudar-los elles mateixes.

Per tot això, el projecte continua (malauradament) tenint molt de sentit i, alhora, es continua perfeccionant i actualitzant la formació de les professionals perquè es puguin incorporar a la intervenció grupal i a la sensibilització, any rere any. Destaquem, com a punt fort del projecte, la rotació de professionals que vincula al projecte tots els equips de Serveis Socials del Districte. Això ha permès la continuïtat del projecte al llarg del temps, com un recurs d'atenció totalment incorporat tant en les professionals com en les directores de centre, el CAP territorial i molts dels serveis de la Xarxa, que cada any esperen la nova edició.

## OBJECTIUS I ABAST

---

L'**objectiu principal** d'aquest projecte és:

Afavorir la millora de la situació de les dones i de llurs filles i fills per prevenir que es reproduïxin els processos de violència de gènere.

Els **objectius específics** són:

- Evitar la reiteració i frenar l'empitjorament de les situacions de violència.
- Recuperar i enfortir les capacitats personals i socials de les participants per tal que els possibilitin superar i prevenir la sensació d'indefensió i apoderar el seu jo personal.
- Facilitar l'adquisició d'habilitats personals per a recuperar el control sobre la pròpia vida i en les respectives relacions afectives.
- Acompanyar-les en la presa de consciència de les necessitats i les vivències dels seus filles i fills i reforçar les seves capacitats maternals.

Pel que fa als **grups infantils**, el seu **objectiu principal** és:

Afavorir la millora de la situació de les dones i de llurs filles i fills i prevenir la reproducció dels processos de violència de gènere.

Els **objectius específics** són:

- Detectar situacions de risc
- Crear un espai de confiança basat en el suport i el foment de la resiliència, en el qual es pugui treballar amb els infants aspectes relacionats amb autoestima, habilitats comunicatives, identificació i gestió de les emocions, models de comportament, i relacions constructives i respectuoses.
- Potenciar l'adquisició de rols de gènere igualitaris.
- Possibilitar el treball entre els grups de mares i les filles i fills.
- Potenciar la comunicació de les professionals amb les mares.

Pel que fa al **col·lectiu destinatari**, els grups de suport estan adreçats a les dones que pateixen violència masclista del districte d'Horta-Guinardó i als fills i filles d'aquestes dones.

## EL PROCÉS D'IMPLEMENTACIÓ

### » ETAPES

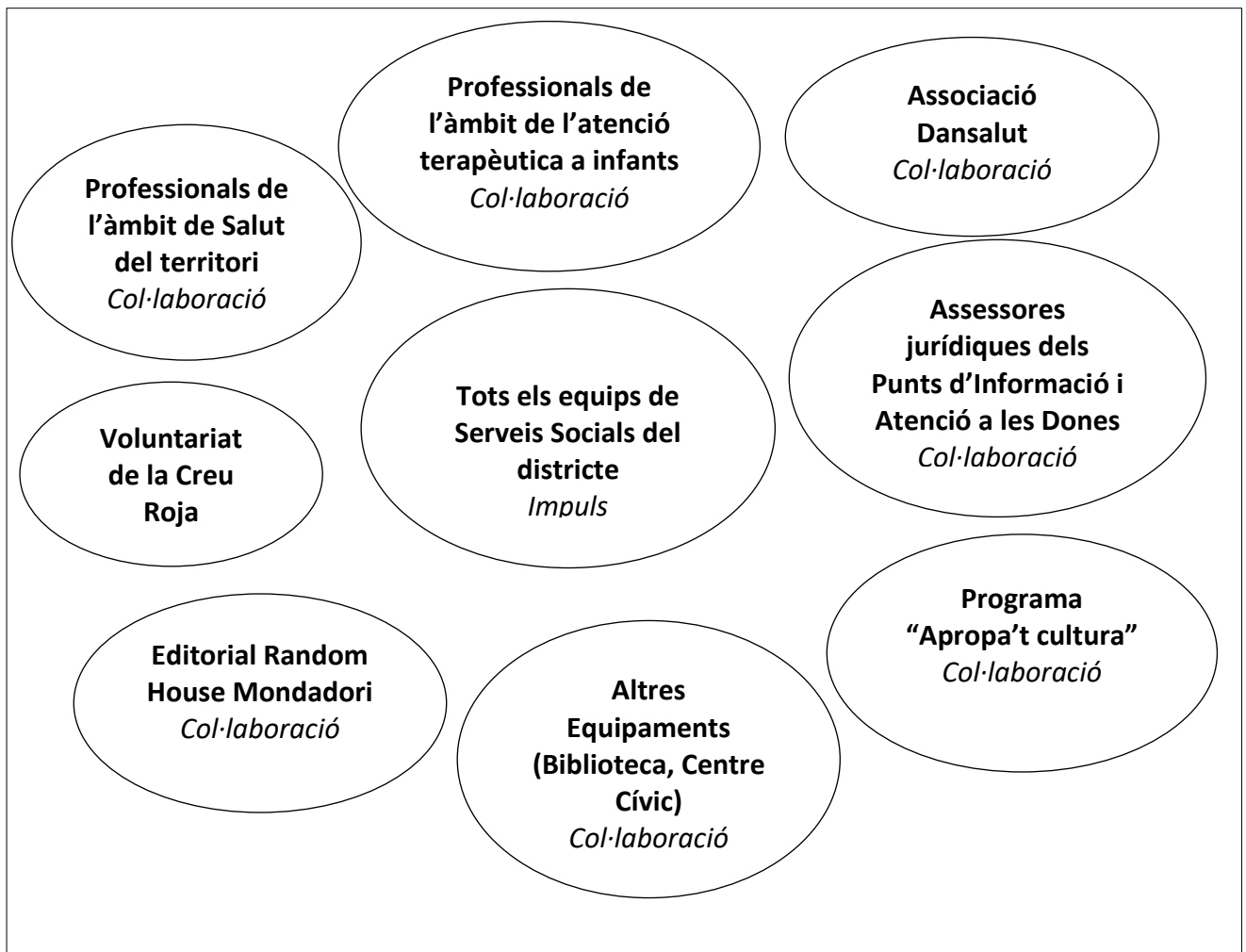
La gràfica següent presenta les etapes del projecte:

FASES INICIAL	FASES DE L'ATENCIÓ GRUPAL	AVALUACIÓ*
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Posada en marxa del nou equip en curs per reiniciar el projecte grupal.</li> <li>- Es procura, en la configuració del grup, que hi participin les professionals de les diverses zones del districte per augmentar la sensibilització vers la problemàtica del projecte a tot el territori, a banda de mantenir el nivell de derivacions.</li> <li>- L'equip es posa en marxa a partir de setembre-octubre i actualitza documentació i formació.</li> <li>- Es reparteixen tasques entre professionals, es preparen les fitxes de derivacions, es distribueixen per zones i en xarxa, es recullen i es fa previsió, programació temporal (calendari) per entrevistes i nova reedició de l'inici de la intervenció grupal.</li> </ul> <p>Amb els anys, la metodologia col·laborativa dels dos equips (dones, i fills i filles) ha anat avançant i millorant. La intensa coordinació dels dos equips millora els resultats, enforteix la dinàmica de funcionament i potencia el valor de la col·laboració en un projecte comú.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Gener: Inici del grup (dues hores setmanals). Es fan presentacions, detecció de temes que cal treballar i objectius de l'equip que cal introduir i seguir per avançar vers la fase següent del grup, més cohesionat i enfortit. Es treballa l'autoestima, la visió i la perspectiva de gènere, la tipologia dels maltractaments, la culpa i les responsabilitats, la salut i les fortaleses pròpies.</li> <li>- Maig-juny: etapa final de tancament, també amb una alta intensitat; el grup mostra els seus avenços i, seguint les professionals, s'apropen, si sorgeix així, a produir un encaix a través de la seva part més creativa i artística, per anar tancant i acomiadant-se de l'experiència grupal.</li> <li>- Finalment, hi ha la cloenda del grup, compartida amb les dones i els fills i filles, en una sessió d'avaluació i de comiat.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Seguiments individuals de les dones i dels infants, si cal, des dels serveis o referents de les zones derivants, respecte a tots els aspectes que es presentin (situacions de crisi, judicials, repetició d'episodis de maltractaments o específics de cada dona o infant).</li> <li>- Es recull l'avaluació interna de les integrants del grup, a través d'un qüestionari i també compartint obertament l'experiència grupal.</li> </ul> <p>Les professionals posem en marxa les fitxes recollides d'avaluació de sessions i de valoració d'escala d'autoestima Rosenberg i altres materials utilitzats per avaluar el seguiment individual i el procés que han seguit les dones en el seu espai.</p> <p><b>(*) AVALUACIÓ PER DONAR PAS A LA NOVA EDICIÓ</b></p>

## » ACTORS IMPLICATS

Els grups de suport psicosocial a dones i fills i filles que pateixen violència masclista es promouen des dels Centres de Serveis Socials del districte d'Horta-Guinardó amb la col·laboració de l'Associació Dansalut.

Gràfic d'actors implicats



## » RECURSOS

### Recursos humans

L'equip complet de psicòlogues, treballadores socials, educadores, treballadores familiars i l'especialista en treball corporal. També es té el suport de la directora de zona que porta el projecte, la resta de direccions de les zones i la directora territorial del districte.

## Recursos econòmics

Materials de tot tipus: papers, cartolines, retoladors, vídeos, fotografies, retalls de diari, revistes, contes, llibres, fils, llanes, fruites i elements naturals, teles, disfresses, etcètera.

## Infraestructura

Són necessàries dues sales. S'han anat alternant els espais dels Centres d'Horta i Guinardó segons les psicòlogues que condueixen el grup, que s'han alternat cada any com a conductores veteranes i expertes en la qüestió. Això ha donat continuïtat al projecte i ha constituït una base estable per anar incorporant altres professionals com a coconductores i observadores. Els espais d'ambdós centres responen a les necessitats del projecte i s'activen fàcilment. El Centre del Guinardó utilitza les sales del Centre Cívic on està ubicat i, en els actes conjunts de la sala d'actes, gaudeix de l'escenari, on els infants poden assajar les obres que preparen i representen durant l'acte de cloenda. El Centre d'Horta també aprofita la ludoteca infantil i en gaudeix com a espai important, sempre que la necessiti.

## RESULTATS

---

Pel que fa als resultats quantitatius, cada edició arriben entre 20 i 30 dones derivades, de les quals entre 10 i 15 són ateses directament en el grup i en queden gairebé 10 com a fixes anualment. Ha estat així durant 20 anys (només el 2015 no es va fer edició grupal per circumstàncies de les dues psicòlogues conductores). Respecte al grup infantil, l'oscil·lació participativa està entre 6 i 10 infants anuals.

Pel que fa als resultats qualitatius, el grup ha estat sempre molt ben avaluat per les dones ateses i, en un temps més breu, es dona un avenç significatiu de la seva situació. S'ha de fer una menció especial a la creació d'una xarxa entre les dones, que continua activa i àgil molt de temps després d'acabat el grup. Molt poques dones continuen un temps llarg a Serveis Socials. Quan es fa l'avaluació intermèdia, al cap de mig any, algunes ja no venen (aproximadament la meitat), perquè han trobat feina o han canviat d'habitatge o senzillament perquè ja no tenen temps per venir, mentre que altres encara continuen amb professionals, però tenen plans a curt termini. Una minoria continua necessitant un seguiment de més llarga durada des de diversos serveis. Constatem, doncs, que la intervenció grupal és un tractament molt eficaç, amb una dedicació professional breu temporalment, però d'alta intensitat. A les dones, la participació en el grup les apodera i enforteix i posa en joc les seves capacitats de donar i rebre suport, d'obrir alternatives i d'activar canvis.

Des del punt de vista comunitari, pel que fa als materials, en una primera edició es van fer 3.000 exemplars dels quaderns per a professionals, que es van difondre per tots els serveis de la ciutat. Es van exhaurir en tres mesos. Del conte de la Ventafocs es van editar 10.000 exemplars i se'n va fer molta difusió pels serveis (Serveis Socials, Salut, Educació, Seguretat, PIAD) i per les entitats de dones del districte i de la ciutat, a més de xerrades i fòrums femenins. Ja fa uns anys que també estan exhaurits i se'n fan servir fotocòpies. La Ventafocs s'ha convertit en una icona de denúncia de la violència per a les dones del districte.

Aquest projecte ha derivat en inquantificables actes, xerrades, fòrums, jornades i formacions. L'evolució, des dels inicis fins a l'actualitat, tant de la intervenció individual de les dones com de la intervenció grupal i també la comunitària, s'ha anat perfeccionant i revisant contínuament, i s'ha innovat, si ha calgut, en materials i estils de conducció.

## APRENTATGE

---

Entre les **fortaleses**, es pot destacar el següent:

- 1) Els grups de suport donen una oportunitat a moltes dones que pateixen aquesta situació i que transmeten a altres dones la possibilitat de poder-hi participar, per l'evolució positiva i l'enfortiment que se n'emporten.
- 2) Hi ha una alta participació professional i un perfeccionament en l'evolució i la conducció del projecte, a més de la formació i la sensibilització compartida en totes les zones del districte, amb una estreta col·laboració entre els equips. Per això, altres districtes han demanat supervisió i consulta per posar en marxa el projecte al seu territori (Sants-Montjuic, Sant Martí, etcètera), en estreta coordinació amb professionals de l'equip de Nou Barris que també el porta a terme.
- 3) Els grups permeten visibilitzar una intervenció integral, que comprèn la detecció i l'atenció individual, passant per la grupal i projectant-se en la comunitària.

D'altra banda, les **dificultats** principals són la sostenibilitat dels grups, la constitució grupal i la cohesió de les dones: tot i que hi venen convençudes, el grup les encara amb allò que han viscut o viuen i els costa integrar-se, encara que la intervenció sigui molt necessària per a elles. Cal un bon esforç inicial per constituir i cohesionar el grup. Un dels reptes és la continuïtat i el seguiment del procés individual de les dones. Aquest és un tema que exigeix molt temps de recuperació: és un procés intern complex tant per a la dona com per a la seva família. És un canvi social i és un procés d'aprenentatge. D'altra banda, també cal comentar la importància de la sostenibilitat i la cohesió dels equips, en el sentit de les tasques de cures i el benestar emocional, a causa de la complexitat dels temes tractats i de la necessitat de garantir la salut emocional de les professionals.

Finalment, pel que fa a la **transferibilitat**, l'equip responsable dels grups de suport va ressaltar que els aspectes transferibles de la pràctica que podrien inspirar d'altres projectes o serveis són principalment els següents: 1) És un projecte modèlic tant en els resultats com en el funcionament i això es demostra perquè, tal com s'indica a la fitxa identificativa de la pràctica, s'ha demanat en el programa Transfer i s'aplica actualment en altres districtes de la ciutat. 2) Visió territorial del projecte: la clau és assumir el projecte i la coordinació comuna de totes les persones involucrades del districte. 3) Sistema de relleu de les professionals: un dels aspectes clau dels grups de suport és l'alternança de les professionals entre els diversos grups, perquè la rotació de professionals permet que el projecte no depengui de la professional que el porta.

## INFORMACIÓ PRÀCTICA

---

**Promogut/impulsat per:** Centres de Serveis Socials del districte d'Horta-Guinardó

**Professional o tècnic/a referent**

Júlia Masip [jmasip@bcn.cat](mailto:jmasip@bcn.cat) Lourdes Aramburu [laramburu@bcn.cat](mailto:laramburu@bcn.cat)

**Documentació disponible:**

Documents	Tipus	Data
Fitxa identificativa de la pràctica	<i>Document intern</i>	2019
Desigualdades y violencia de género. intervención grupal y comunitaria en el distrito de Horta-Guinardó	<i>Document en línia</i> <a href="https://www.scribd.com/document/239064703/Desigualdades-y-Violencia-de-Genero-Intervencion-Grupal-y-Comunitaria-en-Barcelona-Masip-Serra-Et-Al-Spanish">https://www.scribd.com/document/239064703/Desigualdades-y-Violencia-de-Genero-Intervencion-Grupal-y-Comunitaria-en-Barcelona-Masip-Serra-Et-Al-Spanish</a>	2012
<i>Grupo de Mujeres en Situación de Maltrato: Evolución metodológica.</i>	<i>Document en línia</i> <a href="http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&amp;pid=S1132-05592010000100008">http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&amp;pid=S1132-05592010000100008</a>	2010
<i>Doc d'avaluació grup 2017-18</i>	<i>Document intern</i>	2019